


Kehely

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	13689 
Készítés ideje:	17. SZÁZAD ELEJE (feltehetően)
Készítés helye:	Magyarország (feltehetően)
Jelzés:	jelzetlen
Anyag:	aranyozott ezüst
Technika:	áttört; cizellált; hat virágdíszén zománcozás nyomai; poncolt; trébelt; vésett
Méretek:	magasság: 24 cm szájátmérő: 10 cm talpátmérő: 14,7 cm súly: 568,6 g

Hatkaréjos talpát homorúan fölüvelő talplemez övezi, melyet rovátkák sűrű sora választ el a fölötte lévő, virágos-indás díszítősávtól. A kúposan emelkedő, magas, sima talpkarékok kiszélesedő kis talapzatban futnak össze, mely alatt az egykori levéldíszes pártázat töredékeiben maradt csak meg. Lapított gömb alakú náduszán domborított, stilizált kettős levéldísz látható. (Ez a hornyolt díszítmény a korábbi kelyhek hólyagos díszű náduszainak kései „leszármazottja.”) Küllői (rotuluszai) helyén váltakozva négy levél közé, illetve hatszirmú virágokba foglalt eperszemek, rajtuk egykori zománcozás nyomai fedezhetők föl.

A náduszt hatoldalú, áttört, architektonikus szárgyűrűk fogják közre: alul és fent hat-hat önálló kis oszlop, melyek közeibe ablakocskák rajzát vésték. Az áttört, vésett díszű kuppakosáron körben feliratszalagok kígyóznak, mögöttük stilizált, hullámvonalas lángnyelvek sora. A kuppakosár pártázata is áttört: a leltárkönyv szerint fenyőgallyakat ábrázoló tobozokkal – mai terminológia szerint inkább rózsaszágas díszítménynek nevezünk ezt a két levélke közt stilizált rózsaszálat ábrázoló motívumot.

A kehely egyes elemeinek összeállításához kevésbé elterjedt ötvöstechnikai megoldást – csavarszár helyett csöves szárat és stiftet – alkalmaztak. Típusához, felépítéséhez és díszítményeihez azonban felső-magyarországi, erdélyi ötvösművek közt egyaránt több analógiára bukkanhatunk.

A feliratszalagokról összeolvasható latin szöveg egy középkori keresztény himnusz refrénje: „GLORIA, LAUS ET HONOR, TIBI SIT, REX CHRISTE REDEM/P/TOR: CUI PUERILE DECQ[US PROMPSIT HOSANNA PIUM].” A „Dicsőség és dicséret Tenéked” – himnuszt, a 818-ban meghalt orléans-i püspök, Theodulph szerzeményét a virágvasárnapi körmenet alkalmával éneklék a hívek Jézus jeruzsálemi bevonulásának emlékére. (Lásd Klaniczay Tibor: *A magyar irodalom története. II: A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig.* Budapest, 1964, 429.)

A kelyhet több, zömében 16. századi magyar ötvösmű – fedeles kupák, serlegek stb. – együttesével, azokhoz képest olcsóbb áron, 1000 koronáért vásárolta meg a múzeum 1915-ben. Az eladó, Egger Henrik (1836–1914) személye bizonyos kételyeket ébreszthetne a műtárgy eredetével kapcsolatban. A későbbiekben bemutatott, szintén tőle vásárolt „francia rokokó” kehelyről ugyanis kiderült, hogy nem eredeti, hanem 19. század végi historizáló készítmény.

A Bécsben és Budapesten is tevékenykedő testvérpár, Egger Henrik és Dávid ötvösként és régiségkereskedőként is jól ismerhették a történeti ötvösművek készítménytechnikáját. Ipolyi Arnold besztercebányai püspök például „Eggerrel készítette el” a gamszentkereszt-i római katolikus plébániatemplom 15. század végi, sodronyzománcos, gótikus kelyhének másolatát, „feleleveníteni óhajtván a filigrán-zománcozás technikáját.” (Dr. Czobor Béla: *Egyházi emlékek a történelmi kiállításon.* In: *Az ezredéves kiállítás eredménye.* V. kötet. Szerk. Matlekovits Sándor. Budapest, 1898, 50.)

Egger Henrik az üzletől visszavonulva műgyűjtésbe fogott. Az itt bemutatott latin feliratos kelyhet saját, mindössze

félszáz darabból álló, de színvonalas (francia bútorokat, itáliai kisbronzokat, szőnyeget stb. is fölvonultató) kollekciónak köszönhetően az Iparművészeti Múzeum magyarországi kelyheket bemutató kiállítására. Az 1913-ban közszemlére tett ötvösmű két évvel később bekerült az időközben elhunyt Egger Henrik hagyatékából a Múzeum számára megvásárolt anyagba.

Pandur Ildikó

Irodalom

- Szerk.: Csányi Károly: *Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum gyűjteményei - az iparművészet rövid történetével*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1926. - 95. sz.
- Radisics Jenő: *A Magyarországon készült régi egyházi kelyhek kiállításának leíró jegyzéke*. Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1913. - 49: 171. sz.

